

KRAJINA SE MĚNÍ GLOBÁLNĚ

Postřehy z konference „Krajina v kontextu globálních změn“ konané ve dnech 25.–26. ledna na Lesnicko – dřevařské fakultě Mendelovy zemědělsko – lesnické univerzity v Brně.

Již tradičně pořádá Česká společnost pro ekologii krajiny CZ – IALE každoročně na přelomu ledna a února na brněnské Mendelově univerzitě, kde řada členů společnosti působí, konferenci na vybrané aktuální téma související s krajinou, jejím výzkumem a péčí o ni. Protože klimatické, politické a jiné očekávané změny mají vliv na vývoj a tvář krajiny, bylo letos téma konference věnováno zejména tomuto problému. Diskuse však byla nakonec daleko širší.

V průběhu prvního dne odeznělo bezmála sedmnáct příspěvků. Vzhledem k poměrně pozdnímu ustavení krajinné ekologie u nás jako samostatného vědního oboru (přes dávné působení takových klasiků jako byli Hadač, Vaniček, Zlatník atd.) převažovali mezi referujícími mladší kolegové a kolegyně, což se odrazilo na pestrosti tematiky, novosti přístupů i entuziasmu ve zpracování a prezentaci.

A nyní stručně o vybraných příspěvcích majících vztah k územnímu plánování a rozvoji:

M. Bartoš, D. Kušová, J. Těšitel a L. A. G. Moos z Ústavu systémové biologie a ekologie AV ČR v Českých Budějovicích rozebrali jev **amenitní migrace** – tedy migrace do cílových oblastí, v tomto případě ne do městských suburbií, ale do rekreačních chalup. Ty se díky informačním technologiím, a tedy menší nutnosti každodenní dojížděky za prací, začínají stávat významným krajinným fenoménem.

Známy autor jedné z prvních metodik hodnocení krajinného rázu **R. Bukáček** se s **P. Bukáčkovou** zamýšlel nad **unifikací krajiny a ztrátami její regionální odlišnosti** způsobenými moderními technologiemi a stavbami. Mnohdy je takovými stavbami trvale narušeno měřítko krajiny tak, že detailní proporce vizuálně zcela zanikají. Vyžaduje to mimo jiné vymezení takových územních jednotek, které budou respektovat maticí místně typického uspořádání složek a prvků krajiny, existenci typických znaků a struktury sídel, historických a kulturních segmentů a dalších pozitivních

jevů. Pro tyto jednotky budou stanoveny ochranné podmínky k zachování estetické a přírodní hodnoty vymezeného území.

Více příspěvků velmi zajímavě sledovalo **dlouhodobé změny ve využívání vybraných území** na základě srovnávacích analýz historických map, leteckých snímků a terénního mapování. V prvním z nich se **J. Dufek z Katedry fyzické geografie a kartografie PŘF UK** zabýval srovnáním bývalého vojenského újezdu Mladá s okolní zemědělskou krajinou i s konverzí bývalých vojenských újezdů v zahraničí včetně výsledné formulace obecných závěrů, jak s těmito plochami nakládat.

V dalším příspěvku se **R. Eremišová a H. Skokanová z VÚKOZ Brno** podobným způsobem zabývaly kulturním podhůřím krajiny Kašperskohorska. Téměř 60 % území lze označit za prostorově stabilní – nedošlo ke změnám využití území. Největší změny nastaly po druhé světové válce v důsledku odsunu Němců.

Zcela zásadní změny ve využití území a možnosti jeho rekultivace a revitalizace představila ve své prezentaci o 170 letech vývoje území Dolu Bílina na Mostecku **L. Drobilová z Ústavu lesnické botaniky, dendrologie a geoniocenologie LDF MZLU v Brně**.

Podobnými metodami hodnotil krajinu středního toku Svratky **M. Havlíček z VÚKOZ Brno**, který zjistil změny na 55 % území. Hlavními změnami od roku 1836 do současnosti jsou výrazný úbytek travních porostů (méně výrazně ploch orné půdy), úplný zánik vinic, značný nárůst zastavěných ploch a vznik rekreačních areálů.

Rovněž tak **V. Ždímal z Ústavu aplikované krajinné ekologie AF MZLU v Brně** konstatoval, že na ploše školního zemědělského podniku Žabčice se mezi lety 1953–2003 téměř desetkrát snížil počet ploch orné půdy a trvalých travních porostů, ale do jisté míry i jejich absolutní výměry na úkor ploch lesa, sadů, zahrad a ostatní půdy, které vzrostly o 6 %, přestože jde o intenzivní zemědělskou oblast. Celkově došlo v letech 1953–2005 ke

Foto © Igor Kyselka

Ilustrační foto - Louky v nejrozsáhlejšim a nejzachovalejšim moravském lužním pralese (Soutok u Lanžhota)

Ilustrační foto - Větrolamy často tvoří jediný stabilizační prvek v intenzivně využívaných úrodných zemědělských oblastech (Lysovice u Vyškova)

Ilustrační foto - Harmonická dosud udržovaná podhorská krajina (Bezděkov u Bouzova)

značnému zvětšení průměrné velikosti ploch orné půdy, což významně přispělo k celkovému zjednodušení krajinné struktury.

Z několika příspěvků **D. Romportla a T. Chumana z Katedry fyzické geografie a geoekologie PŘF UK** se jako nejzajímavější jevílo **hodnocení současných přístupů v typologii krajiny v ČR**. Vzhledem k značné různosti vstupních dat, váže jim při kládaným a expertní erudici se data v detailech značně liší, což v pestré středoevropské krajině není nic neob-

vyklého. Přesto bude nutné pro potřeby krajinného plánování vytvořit konsenzuální výstup.

Před odpoledním blokem proběhlo výroční plenární shromáždění CZ-IALE a diskuse o strategickém dokumentu „Krajinná politika ČR“ připravovaném Ministerstvem životního prostředí. Účastníci byli vyzváni k mai-lovému vyplnění dotazníku zahrnujícího vizi budoucí české krajiny a SWOT analýzu jejího současného stavu.

V odpoledním bloku zaujal zejména příspěvek **Z. Lipského z PŘF UK,**

P. Nováka z Národního zemědělského muzea a Muzea českého venkova v Kačíně a M. Webera z VÚKOZ Průhonice, týkající se **protichůdných tendencí ve vývoji české kulturní krajiny**. Jde zejména o stále se zvětšující rozdíly mezi intenzivně obhospodařovanými nížinami a extenzifikací a marginalizací podléhajícími horskými a podhorskými oblastmi. Zatímco negativní důsledky intenzivního využívání krajiny byly již analyzovány mnohokrát, procesu extenzifikace byla dosud věnována menší pozornost, a také její hodnocení není mezi odborníky jednotné. V příspěvku jsou srovnávány pohraniční Novohradsko a středočeské Žehušičko, rozdílné nejen přírodními podmínkami, ale i historickými a kulturními souvislostmi.

Podobnou tematikou různě hospodářsky využívaných území se zabývali **E. Semančíková, J. Mach, V. Holcová, Z. Líšková–Dvořáková a J. Straková**. Autoři prováděli mimo jiné sociologický průzkum, který konstatoval, že pro rozhodování obyvatel jsou limitující negativně působící faktory v krajině, zejména ty, které nejsou dostatečně řešeny.

Sobotní exkurze byla zaměřena na hodnotné krajinné segmenty urbán- ní krajiny okolí svrateckého údolí v Brně, zejména Kamenného vrchu a údolí Kohoutovického potoka.

Tato pravidelná akce konference CZ – IALE, spolu s dalšími, které tato organizace pořádá (konference Venkovská krajina, ÚSES – zelená páteř krajiny, jarní a podzimní krajinářská dílna) přispívá ke zvyšování úrovně krajinné ekologie a souvisejících věd v ČR a jejich aplikaci do procesů územního rozvoje a územního plánování.

*Ing. Igor Kyselka, CSc.
Ústav územního rozvoje*